

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 4. avgusta 1869. ~

Gospodarske stvari.

0 kmetijski obrtniji.

Spisal Rihard Dolenc.

C. Konoplja.

4. pismo.

(Konec.)

Seje se, ako gospodar hoče pridelati lepo visoko in tanko ličnato konopljo, 4 vagane na oralo; ako ni na tančici ležeče, ampak le na množini, pa le 1½ do 2 vagana.

Do ruvanja ni drugega dela, kakor redno, ako se zgodaj plevél pokaže, pletev. Če je pa konoplja že nekoliko odrasla, pletev lahko odpade, kajti konoplja sama ga zaduši.

Razun pletve se ima, kakor smo že omenili, po odvetenju prašnice porovati. Čas za to je, kakor hitro jamejo rumeneti. Prašnice dajo skoro najtanši lik, za tega voljo je dobro, jih same za-se porabiti. Čez 5 ali 6 tednov potem je seme na ostalih ženskih steblih zrelo, in čas je tudi te porovati.

Na Badenskem pa tega ne čakajo, ampak ob času, ko prašnice odvetó, celo njivo na enkrat izrujejo. S tem dobé nekaj več in boljega prediva, vendar gré na drugi strani seme v zgubo, kakih 7—18 vaganov od orala, iz kterege si kmetovalec lahko olje za svečavo za celo leto izpreša, kajti seme ima 24 do 25 odstotkov olja. Zakaj da pri lanu nismo tudi olja omenili, to je razumljivo; olje ne prinese namreč toliko prihodkov, kolikor se jih na žlahnosti lika izgubi; kajti treba bi bilo potem, da lan popolnoma dozori.

Ko je konoplja dosti dozorela, potem se izruje in v majhne šope zreže. Šopi ali snopi se potem v kope zložé, da se posušé. Ako se dá seme dozoreti, treba je kope nekoliko s slamo pokriti, da tiči semena ne snedó.

Ko je seme popolnoma suho, se izmlati in korenike se odsečejo. Tako posušena stebila so za izdelalnicu popolnoma pripravljena. Pri Tešnu, kjer kmetovalci konoplje v vojvoda Albrechtovo vrvarnico odrajujejo, donáša oralo s konopljami posejano po odbitku vseh stroškov 147 gold. 15 kr. Seme je tudi v račun vzeto. Obdelovanje je pa izvrstno, to stroški pričajo, kateri do 112 gold. od orala znašajo. V bližnjo laneno izdelalnicu odrajujejo kmetovalci izvrsten lan po 3 gld. 50 kr. cent; to pride, ako se 21½ centov pridelka na oral računi, na 98 gold. 12 kr., v tem je pa tudi 28 gold. za seme vračunjenih, sirovega dobitka brez odbitih stroškov.

Ker se je pridelovanje konoplje tako koristno skazalo, zato je želeti, da bi se tudi njene povzdige kakor lanú poprijeli. Posebno bi bilo to za Pivko na mestu, za-

voljo bolj ravne lege, in kar je posebno izdatno, za voljo najbliže dotike s Trstom. Tudi bi bila s tem kmetovalcu priložnost dana, svoj svet koristnejše rabiti kako ga dozda še vedno s preobilnimi travniki. Vendar o tem bomo natančneje govorili, ko pridemo v kratkem do zelo zanimivega dela kmetijske obrtnije, namreč do mlekarstva, in s tem do živinoreje.

Priloge in postave

k postavi o zemljiškem davku.

Obrazec I. k §. 23.

Sestava

najpoglavitnejših reči, na ktere se mora gledati, ko se okraj popisuje.

1. Okraja lega, velikost, meje, število občin in samostojnih grajščin.

2. Podoba tal sploh: a) ali je okraj na višini ali v nižini ves ali po nekem delu? b) ali in ktero gorovje ali večé hribovje gré skozi okraj? c) ali in koliko površna podoba tal kmetovanja stežuje? d) ktera jezera, reke in večí potoki so v okraju? e) ali je kaj grezí (zamokov) in močvirij, in koliko? f) ali podoba in lega tal dopušča vodi odtekati se, in ali je za ktere strani ali kraje nevarnost pred povodnijo, plazovi in usadinami?

3. Podnebne (klimatične) okoliščine: a) moč splošne podobe tal (k 2) do podnebja; b) gospodujoči in posebno škodljivi vetrovi; c) pokončevalne plohe in toče; d) moč, ki jo ima podnebje do rastlinja in kmetovanja; e) začetek in trpež jesenskega in spomladanskega oranja in sejanja, žetve in košnje itd.

4. Kakošna je zemlja sploh: a) kako je zemlja naméšana in zložena, in kako se zavolj tega laglje ali teže obdeluje; b) ali so kje večí nerôdni in brezvodni prostori itd.

5. Koliko je prirodka na d. a. oralu od raznih obdelovanjskih redov.

6. Naprave, da se voda nabira, zemlja osušuje ali namaka; dreznave.

7. Občilni (komunikacijski) pomočki: a) železnice, državne, deželne in okrajne ceste, vozne (plovne) vode; b) kakošne so občinske ceste, poljske in gorske poti.

8. Prebivalstvo: a) koliko je prebivalcev v mestih, trgih in na kmetih; b) koliko je mest, trgov in vasi; c) pridelovanje ali zaslužek in prevéd, obrtnost, fabrike, rokodelstvo, rudarija in fužinarija; druge, posebno s kmetijstvom zvezane izdelalnice, na pr. pivarije, žganjarije, opekarnice (ceglarije), cukrarnice itd.; d) večá ali manja premožnost.

9. Prirodnine:

A. Od rudstva.

B. Od rastlinstva: a) žito in sočivje; b) kuha; c) zelenje, sadje in vino; d) kupčijske rastline; e) trave in zelišča za krmo; f) lesovje; g) preostanek (prebitek) ali pomanjkanje rastlinskih pridelkov; kam se podajajo in odkod dobivajo.

C. Iz živalstva: a) živina, posebej v mestih, trgih in na kmetih, v primeri k okrajnemu prostoru in prebivalstvu; b) kakošnega in kterelega plemena je živina; c) večkratne živinske bolezni; d) kaka je reja in kakošen vžitek raznih živinskih plemen; e) kam se prodajajo živinski pridelki itd.; f) po čem je živina in drugi živinski pridelek.

10. Zemljiščino ali gruntno razdeljenje: a) Ali so posestva bolj ali manj razdrobljena; kako so velika in koliko jih je; ali je kaj skupnih večih pašnikov, kaj pristav in velikih posestev; po tem v kaki primeri je prostor kmetijskega zemljišča velikega posestva k malemu posestvu; b) koliko je vsakega obdelovanja po prostoru; c) kako zemljišča leže v primeri k hišnemu in kmetijskemu poslopju; in v zvezi s tem, ali so vasi goste.

11. Kako se kmetuje: a) Navadni načini kmetovanja (trojnopoljsko, kolobarsko, ali tako, da se njiva v laz ali ledino pušča itd.) pri velikem posestvu, kakor pri malem; potem koliko je prahe v primeri k obsejani zemlji; b) ali je več ali manj delavcev potreba, in ali se ima kaj poslov in drugih kmetijskih delavcev, po tem kaj stane njih zdrževanje in zaslužek z ozirom na to, ali je obilo ali malo delalnih rok; c) vprežne moči, s pristavkom, kakošna je vprežna živina, kako se vozi, orje, vlačí (braná) itd. ali s čveterjo ali s parom itd., potem po kolikrat se sploh za vsako žito ali sadež orje in vlačí ali braná; d) ali se rabi in kakošen gnoj, kostí, lapor, apno, sadra (mavec), pepel, trohlina, stelja ali drugi gnojni nadomestki; e) kako se kmetuje ali ravna z gozdi.

12. Po čem se zemljišča prodajajo ali v zakup (štant) dajó.

Kako je poprek kupščina in zakupščina (štantnina) od večih, srednjih in manjih posestev in celih kmetij, potlej od posamesnih zemljišč in parcel iz zadnjih 15 let.

13. Po čem so drva na porobku (rastilu) po d. a. sežnju 30" dolga trdega in mehkega lesa, potem kakošen je poprek jesenski vinski kup tistega leta, kterelega je vino zrastlo.

14. Poprečni kup tistih stvari (materijala) in prirodnin ali pridelkov, ki jih je za obdelovanje potreba.

(Dalje prihodnjič.)

O zadevah požiganja ljubljanskega močvirja.

Vredništvo je prejelo sledeči dopis:

„Kakor v druge srenje, kjer si morajo z ognjem mah ali močvirje zboljševati in gnojiti, tako je tudi k nam prišla komisija zastran tega 29. julija t. l. ob 6. uri popoldne, da nas zasliši, kdaj in kje da bi mi radi močvirje požigali. Mi smo tem prav uljudnim gospodom z veselo nado, da bomo vslišani, kar bomo zahtevali, razlagali svoje želje; al žalibog, kaka žalost nas je polila, ko so gospodje odrekli našim željam, — da bi radi imeli prostost v tej reči, to je, da bi žgali, kadar in kjer mi za dobro in potrebno spoznamo, kajti naše močvirje so stare senožeti, ki so zdaj puste postale in celó malo rodijo, ako bi jih pa preorali in požgali, bi nam veliko obilniše rodile; za požiganje takih se pa ne dá čas odločiti, ker v takih senožetih je že vsa šota nekako s prstjo namešana, ta pa ne gori tako rada, kakor

kaka druga bolj kosmata šota; to požiganje bi se brez vse škode godilo vsaki letni čas. Druga močvirja pa naj bi se saj v jeseni in spomladi vsako leto, brez ovire požigala, kajti vsak pameten človek lahko spozná, da samo v jeseni se ne more zadostno tudi za spomladanske setve požigati, deloma zato ne, ker v dopuščenem jesenskem času vse njive, za to odločene, še niso prazne; deloma pa zato ne, ker zraven za to pripravljenih njiv se še mnogokrat znajdejo suhe in zelo vnetljive tvarine, zaradi katerih se mora jesensko požiganje opustiti in spomladansko želeti. — Komisija nam je na vse to odgovorila: mi ne moremo nič dovoliti; zaradi tega morate na vrata deželnega zbora potrkati; akoravno so gospodje naše zahteve za pravične in koristne spoznali in bi nam radi pomagali, vendar niso mogli nam nič dovoliti; rekli so, da so kakor človek z zavezanim rokama, ki bi rad delal, pa vendar le ne more. Al kaj nam pomaga nazočnost take komisije? — kaj takošnega sami lahko storimo.

Mi pa sami v deželni zbor ne moremo, in nam tudi ni treba hoditi, saj imamo rodoljubne može, katerim sebe in vse, kar imamo, zaupamo. Naj tedaj ti gospodje v deželnem zboru govorijo za to našo reč. Naj prestane postava, ktera nam prepoveduje močvirje prosto požigati; saj je za oproščenje zemljišč že davno postava narejena; smo pa v tej zadevi vendar le omejeni. Kako to? Ali naj se saj sedanja postava toliko predela, da nas ne bo okrajna gospódka zaradi „hudodelstva spomladanskega morastnega požiganja“ kaznovala. Rajši nam pustite novce, ktere bi mogli za kazen plačati, da plačamo davke ž njimi, za kar nam silo trdo gré; potem pa ne bo treba, da bi sodnije našo živinico in drugo orodje za ostali davek prodajale. Pomagajte nam, in mi si bomo pomagali.“

V Brezovici 30. julija 1869.

Srenjski svetovalci v imenu vseh srenjčanov.

Dostavek vredništva. Temu dopisu je treba nekoliko razjasnil, ktera vredništvo more dati iz obravnav deželnega zbora. Dokler ni bilo deželnega zbora, ni bilo nobene postave o požiganju močvirja, ampak c. kr. deželna vlada je po svoji volji dovoljevala ali prepovedovala požiganje, in tako se je pripetilo že tudi, da je bilo leto, ko se mah celó ni smel žgati. Taka samovolja v prejšnjih časih je, kakor se bere v zapisniku deželnega zbora leta 1861. napotila Vašega poslanca dr. J. Bleiweisa, da je predlagal deželnemu zboru, naj se po izgledu družih dežel, kjer tudi mahovje požigajo, osnuje postava, po kateri se odloči požiganje tako, kakor je na korist močvirnim zemljiščem, al tudi sosednim posestnikom tacihi zemljišč ne na škodo; po taki postavi bo, vsak imel pravico požigati in ne bo še le odvisen od tega, ali dovoli to požiganje kak deželen poglavar ali ne. Deželni zbor je sprejel ta predlog in izdelal je tako postavo na podlagi zaslišanja mnogih gospodarjev, ki imajo posestva na močvirji. Postavo to je potrdil presvitli cesar. Ona daje gospodarjem veliko prostost požiganja v jeseni in spomladi, ne more pa pripustiti, da bi se z ognjem delalo kakor bi kdo hotel, ker se morajo varovati tudi drugi posestniki. Res, da se s požiganjem napravlja gnoj morastni zemlji in da gnojiti brani bi se ne smelo nobenemu gospodarju. Al gnoj, ki se z ognjem — z ognjem! — dobiva, ni tako nenevaren gnoj, kakor je gnoj, ki se iz hlevov vozi na polje. To je treba dobro pomisliti! Zato ne veljá tukaj sklic na oproščenje zemljišč. — Da so Vaša pusta tla požiganja potrebna, to Vam radi verjamemo; al tega v gori navedenih vrsticah niste dokazali, zakaj bi po-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 11. avgusta 1869.

Gospodarske stvari.

Bosniške sušilnice za sadje.

„Novice“ so že večkrat opominjale naše gospodarje, da večidel ne znajo češplj sušiti in da so si sami sebi v škodo, ker tuje dežele ne marajo za zakajene naše češplje. Povedale pa so jim „Novice“ tudi, da južni naši bratje v Slavoniji in še posebno v Bosni na Turškem znajo to prav dobro in zato lahko po vsem svetu spečajo svoje suhe češplje.

Danes pa gospodarjem, ki so pridni sadjerejci in katerim je mar za to, da tudi njihove češplje pridejo v dobro ceno, moremo povedati, da jim ni treba dolge poti delati na Turško, da ogledajo take peči, ki jih Bosnjaki pušnice imenujejo, ampak da za malo krajcarjev lahko dobó obris in popis bosniške pušnice v domačem jeziku.

Naš častiti ud gosp. Janez Alfred Hartman, kateri tržuje po svetu, je bil po svojih opravkih v Bosni in je ondi videl tako peč in jo na tanko ogledal prav takrat, ko so češplje sušili. Naprava take peči stala je 5 cekinov, tedaj po tadanji ceni zlatá okoli 27 gold. našega sedanjega denarja.

Čudno je to, da naši turški sosedje, ki vendar v družih kmetijskih razdelkih niso na visoki stopinji, svoje sadje, odkar ljudje pomnijo, tako dobro sušijo, da njihove češplje, kar nič po dimu ne smrdé, in da so s tem svojim češpljam odprli kupčijo po vsem svetu.

Naj vam povémo, dragi rojaci! da med češpljami, ki niso v dimu posušene in med češpljami, kakor jih z malo izjemami suše naši gospodarje, je v velikih kupčijskih mestih, kakor v Trstu, Dunaji, Pragi, Manheimu, Marsilji itd. razloček v ceni za skoro sto odstotkov (percentov). Naše pečnice, prav za prav peči za apno, ne veljajo nič, ker v njih se češplje suše in zakadé, kakor suho meso ali klobase.

Lani okoli vseh Svetih so kisle moravske in pemske češplje, ki pa niso bile v dimu posušene, na Dunaji se prodajale cent po 9 do 9 goldinarjev in pol, kranjske pa v dimu posušene, čeravno so sladke bile kakor cukar, so ponujali na Dunaji po 5 gold. in 25 krajc. in po 5 gold., ali še po tej ceni niso našle kupca.

Zato, dragi gospodarji! vam v vaš lastni dobiček pokladamo na srce, napravite si bosniške sušilnice, ki se dajo za majhen denar narediti in vam v kratkem obilo povrnejo vse te stroške. Enkrat narejene pa trpijo za ves prihodnji čas, in če si jih naredé vsi umnejši gospodarji, zginejo neróдне pečnice iz dežele naše in naše suhe češplje stopijo v vrsto bosniških in slavonskih.

Obris in popis bosniških sušilnic v slavonskem jeziku se za 20 krajcarjev dobi pri gosp. Hartmanu v Ljubljani (adresa je: gospod Janez Alfred Hartman v Ljubljani). Ta gospod, kateri je bil po priporočilu „Slovenije“ tudi za odbornika kupčijske zbornice izvoljen, je lani nalašč v Bosno potoval, da je videl sušilnice in gledal, kako ondi češplje sušijo.

Radostni našim gospodarjem, ki še nimajo dobrih sušilnic, naznanjamo to lahko pot, da pridejo z majhnimi stroški že letos do njih, in da bomo potem kakor bosniške češplje tudi naše brali na tujih kupčijskih listih.

Naprava te peči ali pušnice veljá 20 do 70 gold., oziroma na to, ali se naredi iz lesa in pletenic, ali pa se zida, in če jo gospodar naredi sam s svojimi domačimi ljudmi ali dá narediti jo po kakem drugem mojstru.

Priloge

k postavi o zemljiškem davku.

(Konec.)

Obrazec II. k §. 25.

Vrstilna tarifa.

Vrstilni odsek
Obdelovanjski red (način) v 8 vrstah
Čisti prinos na oral
po gold. in kr.

Njiv
Travnikov
Vrtov
Vinogradov
Pašnikov
Planin
Gozdov
Jezer, močvirja, ribnikov (bajerjev)

. . . . dne
Okrajna cenilna komisija.

Obrazec III. k §. 25.

Način,

kako se zakrožujejo tarifne cene čistega prinosa.

Čez	2 kr.	do 20 kr.	od 2 do 2 kr.
„	20 kr.	do 1 gold.	od 5 do 5 kr.
„	1 gold.	do 4 „	od 10 do 10 kr.
„	4 „	do 10 „	od 25 do 25 kr.
„	10 „	od 50 do 50 kr.	

Obrazec IV. k §. 28.

Izkaz zglednic (primerjalnic).

Kako se občini pravi
Red ali način obdelave
Vrsta

Zglednice kakošne so:

Deli, iz katerih obstoji prst ali živa zemlja
Kako globoka je prst
Spodnja zemlja
Kako leže, proti kateri strani sveta visé, koliko imajo
vlage in s katerimi posebnostmi se odlikujejo
Lastnikovo imé in stanovališče
Imé posestva po legi
Kako je podoba in naznamba mejašev

..... dne
Okrajna cenilna komisija.
(Podpisi.)

Obrazec V. k §. 33.

Sestava vrstilnih tarif.

Okraj
Vrstilni odsek
Čisti prinos v denarji
njiv }
travnikov } v 8 vrstah
vrtov }

..... dne
Deželna komisija.
(Podpisi.)

Obrazec VI. k §. 36.

Vcenilni register

in zrajtani čisti prinosi posamnih parcel po cenah, ki jih deželna komisija za uravnavo zemljiškega davka dne ... postavila.

Posestni list

Po vcenitvi } obdelovanjski red
} vrsta
Po vgovoru } obdelovanjski red
} vrsta

A. Površje ali prostor davčnih zemljišč po oralih sež
Po raznem obdelovanju in vrstah

Površje po oralih sež.

Čisti prinos po gold. in krajc.

A. Čisti prinos po gold. in krajc.

B. Površje ali prostor davka prostih zemljišč

Stavišča in dvorišča po oralih sež.

druga po oralih sež.

Opomba

Obrazec VII. k §. 36.

Sestava podobrotnih vrst za vsako občino.

Obdelovanjski red ali način

Parcelna številka od — do —

Površje ali prostor po vrstah

Skup vsi predeli

Čisti prinos po vrstah

Skup vsi predeli

Obrazec VIII. k §. 36.

Okrajni pregled,

kteri kaže njive in njih prinos, travnike, puščine (nerodnice) in skupni znesek vsega površja tudi z nérodnim svetom vred.

Obrazec IX. k §. 36.

Glavni pregled,

kteri kaže prostor in letni čisti prinos njiv in travnikov, potem prostor davka prostih in nérodnih zemljišč, skupni znesek } površja rodnih zemljišč } letnega čistega zneska } poprek na en oral in skupni znesek vsega površja, tudi z nérodnim svetom vred.

Vidili Sestavljen dne ...
... dne ...
Okrajna cenilna komisija (Podpis.)
(Podpisi.)

Kmetijski glasi z Nanosa.

Iz Poddrage na Vipavskem.

V 27. listu „Novic“ t. l. se bere, da se naša gnojnica v potok oceja, in naj bi se griček Gorica prekopal, ondi voda vjela in na travnike spravila ali pa na polji vlovila. Al vse to je nemogoče; Gorica je že precej visok griček iz trdega soldana; za njega prekop trebalo bi dosti stroškov. Ovira bi bila pa tudi ta, ker je pod njo žitno polje s trtami obdano in lastnina več gospodarjev, kateri ne bi bili zadovoljni, da bi po njih njivah gnojnica tekla, ker imajo travnike tako odločene, da bi jim prav malo ali celó nič ne koristila. Ravno tako nemogoče je, kar misli dopisnik, da bi se še le na polji voda razpeljevala, kjer ondi so tudi žitne njive s plantami; tedaj bi to delalo neslog.

Jaz mislim, da vsak gospodar si svojo gnojnico lahko brez velicnih stroškov prihrani, in sicer tako-le. Naj si vsak govedine hleve kakor tudi svinjake tako napravi, da se gnojnica v poseben, zraven gnojišča v ta namen nalašč jami podoben, izkopan prostor izteka; iz stranišča naj en vodotoč pelje v gnojnik, da se vsa tista gnojna voda iz njega izcejati more v prostor, kakor se iz hlevov izceja; iz lijakov naj se tudi obrne tje v tisti prostor, ki je za gnojnico. Gnojnik naj se napravi tako, da se vsa tista gnojnica va-nj izteka, kakor vsa druga gnojna voda. Ob času suše naj se gnoj večkrat s to gosto gnojno vodo poliva, kajti gnoj, s tako vodo polit, je veliko mastnejši in zdatnejši kakor drug. Spomladi naj ostalo gnojnico vsak na svoje travnike izpeljava, tako bode slednji imel korist svoje gnojnice.

Marsikter gospodar žene svoja mlada teleta v rovté na pašo, od ktere nima pravega dobička. Slišal sem že pritožbe, da so slabša teleta domú dobili, kakor so jih na pašo dali, in zraven tega morala se je za-nje draga pašnina plačati.

Poddraška soseska skupno vživa goro Nanos. Tukaj so prav dobri pašniki za goveda; slišal sem od sivoglavih starčekov, da niso poznali svojih telet, ko so v jeseni domú iz paše prišla. Na goro naj bi se ne dajala samo teleta, ampak tudi vse nemolzne krave, in sploh vsa živina, ktera domá ne rabi.

Na gori bi pa potem morala biti vsaj dva junca, da bi se krave in zadosti stare junice plemenile. Junca bi se morala zunaj čede pasti, da bi se premlade junice ne oplemenile. Lahko bi se po takem domá prihranila piča, ktere potrebuje živinica, ko iz paše pride. Veliko bi se mladih drevesec, ktera po domačih pašnikih na redko rastejo, pred govejim zobom privarovalo in sčasoma na veliko korist gospodarju priredilo; veliko bi se piče (krme) domá prihranilo in tako več živine čez zimo redilo.

Pri nas je treba vole zmiraj podkovane imeti. Ako bi se naši junčki na gôri celo poletje pasli, vtrdili bi se jim parkeljčki; ker je gori bolj skalnato kakor pri